

# Satranç

Kıvanç Çefle [ [btsatranc@tubitak.gov.tr](mailto:btsatranc@tubitak.gov.tr) ]

## 2018 Dünya Hızlı Satranç Şampiyonası ve Çoban Matı

**D**ünya Hızlı Satranç Şampiyonası, 26-28 Aralık 2018 tarihleri arasında Rusya'nın Saint-Petersburg şehrinde yapıldı. Dünya Satranç Federasyonu (FIDE) tarafından düzenlenen bu önemli satranç organizasyonunda oyunculara 15 dakika süre veriliyor ve yaptıkları her hamleye karşılık sürelerine 10 saniye ekleniyordu.

Yarışma sonunda Rus GM Daniil Dubov birinci, Azerbaycanlı GM Şahriyar Mamedyarov ikinci ve ABD'li GM Hikaru Nakamura üçüncü oldular. Diğer yandan, yakınlarda GM Fabiano Caruana'yı yenerek standart zaman kontrollü satrançta dünya şampiyonluğu unvanını koruyan Magnus Carlsen beşincilikle yetindi. Asıl sürprizi, yarışma öncesinde katılımcılar arasında Elo derecesi itibarıyla 169. sırada olan İranlı GM Alirıza Firuzcah yaptı. Yalnızca 15 yaşında olan Firuzcah birçok büyükustayı geride bırakarak altıncı oldu. Ülkemizi temsil eden GM Vahap Sanal 121., GM Mustafa Yılmaz ise 134. oldular.

2017 yılında Suudi Arabistan'ın Riyad kentinde yapılan son şampiyonayı kazanan Hindistanlı GM Viswanathan Anand bu kez 23. olabildi.

Kadınlar kategorisinde hâlen Kadınlar Dünya Satranç Şampiyonu olan Çinli GM Ju Wenjun birinci oldu.

Standart satranca göre çok daha süratli oynanan hızlı satrançta en usta oyuncuların bile hata yapma olasılığı çok yükseliyor ve bazı oyunlar hiç beklenmedik bir şekilde sonuçlanabiliyor. Nitekim, Dünya Satranç Şampiyonu Magnus Carlsen bu son yarışmada oynadığı ilk iki oyunu kendisinden çok daha zayıf oyunculara karşı kaybetti. Bunlardan ilkinde Ukraynalı GM Adam Tukhaev'e (2556 Elo) zaman sıkışmasında yenilen Carlsen, asıl şoku ikinci oyunda yaşadı. Bu kez rakibi yalnızca 16 yaşında olan Özbek IM Şemsettin Vahidov'du (2304 Elo). Carlsen, rakibini hafife almış olacak ki onu "Çoban Matı" ile alt etmeye kalktı!

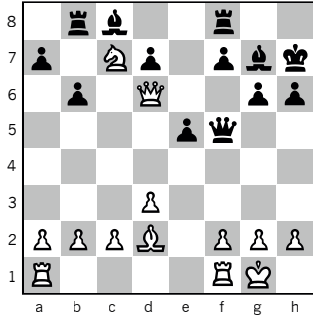
Biraz satranç oynamış herkesin bildiği **Çoban Matı**, tipik bir oyunda şöyle ortaya çıkar:

1. e4 e5
2. Vh5 Ac6
3. Fc4 Af6??
4. Vxf7 mat.

Bu, siyahların "yardımı" olmadan yapılması mümkün olmayan bir mattır. Hatta denir ki, "Çoban matı bir vezir, bir fil ve bir de aceminin işbirliğiyle yapılan bir mattır!". Gerçekten de, acemilik döneminde bu matı tatmayan satranç oyuncusu azdır. Aslında savuşturması kolaydır. Sözümlü ettiğimiz oyunda da Vahidov 3...Af6?? yerine basitçe 3...g6 ile veziri kovdu. Yine de oyunun bundan sonraki aşamasında Carlsen klasını konuşturdu ve açılıştaki bu ilginç fantezi dememesine rağmen üstünlüğü ele geçirdi. Aşağıdaki pozisyonda (diyagram 1) çok da gizli olmayan taktik vuruşu görebilseydi kazanabilirdi de...



**Diyagram 1**  
Dünya Hızlı Satranç  
Şampiyonası,  
Carlsen-Vahidov



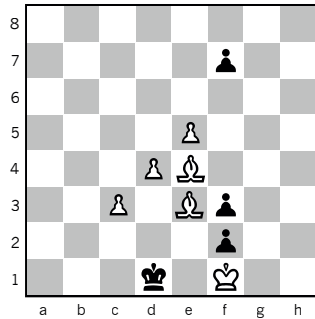
Carlsen burada 20. f3? oynadı. Oysa kazanç ayağına gelmişti. Şimdi siz de kendinizi Carlsen'in yerine koyun ve kazanç yolunu kendiniz bulmaya çalışın. Çözüm yazının sonunda. Bu arada, oyunun devamında Carlsen materyal kaybetti (kaleye karşı vezir verdi) ve 36. hamlede de oyunu terk etti.

### Kurgu Yarışmalarından

Biraz da son zamanlardaki yarışmalarda ödül kazanan problemlerden söz edelim. İlk örneğimiz Ukrayna'da yayınlanan bir problem dergisi *Chorno-bili stezhini*'den (diyagram 2):

### Diyagram 2

Roman Zalokotsky,  
Petr Novitzky  
*Chorno-bili stezhini*, 2015  
Ödül (versiyon)



6 hamlede mat.

Deneme: 1. Fh6? f6 2. Ff5 fxe5 3. Fe4 exd4 4. Fd3 dxc3 5. Fe4 c2 6. Fxf3 mat.

Çok güzel, ancak 1..f5! bu manevrayı imkânsız kılar. Demek ki f7 piyonunun f5'e gelmesini önlemek gerekiyor. O hâlde birinci ve ikinci hamle kendi aralarında yer değiştirmeli: **1. Ff5! f6 2. Fh6!** (doğru kareye oynanan bir bekleme hamlesi) **fxe5 3. Fe4! exd4 4. Fd3! dxc3 5. Fe4! c2 6. Fxf3 mat!** Siyah piyonun fil tarafından c2'ye doğru yönlendirilmesi hoş bir motif oluşturmuş.

Sonraki örneğimiz *The Problemist* dergisinden. Britanya Satranç Problemi Derneği tarafından çıkartılan *The Problemist*, dünyanın en köklü ve prestijli satranç problemi dergilerinden biri. Bu dergide yalnızca kurgular yayınlanıyor ve gerçek hayatta oynanmış oyunlara çok nadiren yer veriliyor.

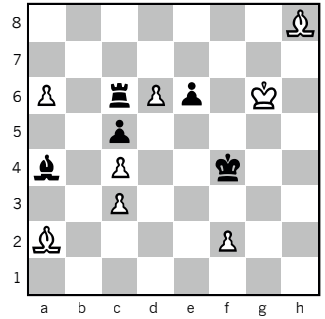
Bir yıl içinde çıkan problemler ve etütler diğer birçok problem dergisinde olduğu gibi, *The Problemist*'te de aynı zamanda bir yarışmaya da katılmış sayılırlar. Bu tür problem yarışmalarına "resmi olmayan yarışma" (*informal tourney*) denir. Problemler, o yıl için belirlenmiş, sahasında yetkin bir hakem tarafından değerlendirilir. İki ya da üç hamlelik problemler, yardımcı matlar, özmatlar ve benzeri her bir kategori için farklı bir hakem davet edilir. De-

ğerlendirme uzun sürebilir ve dereceye (ödül, mansiyon ya da övgü) giren yapıtların açıklanması aylar alabilir, hatta bazen bir seneyi bulabilir.

Aşağıdaki etüt de (diyagram 3), *The Problemist* dergisinde 2016-2017 yılında çıkmış etütlerden biri ve günümüzün önde gelen etütçülerinden hakem Oleg Pervakov tarafından "Övgü"ye layık görülmüş.

### Diyagram 3

Steffen Slumstrup Nielsen  
*The Problemist*, 2016-2017  
"Övgü"



Beyaz oynar ve kazanır.

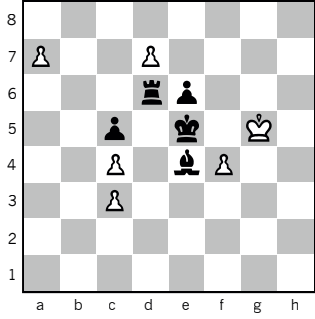
1.Fe5+ Şxe5 2.d7 Kd6 3.a7 Fc6 ve siyah kazanır. Demek ki siyah filin c6 karesine ulaşmasını engellemek, yani onu "saptırmak" gerekiyor:

**1.Fb3! Fxb3 2.Fe5+ Şxe5 3.d7 (3.a7 Kc8) Kd6 4.a7 Fc2+ 5.Şg5! Fe4 6.f4 mat!**

Tahtanın ortasında beklenmedik bir mat pozisyonu (diyagram 4).



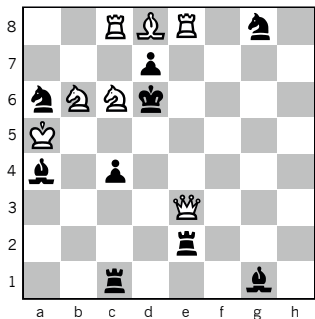
**Diyaqram 4**



Son olarak, yine *The Problemist* dergisinin 2017 "informal" yarışmasında ikincilik kazanmış iki hamlelik bir problem (diyaqram 5):

**Diyaqram 5**

Marjan Kovacevic  
*The Problemist*, 2017  
İkincilik Ödülü



İki hamlede mat.

Günümüz problem sanatında, özellikle de iki hamlelik problemlerde "çok evreli" problemler, (özellikle de iki hamlelikler) gayet revaçta. Bu problemde de "deneme" (try) ve gerçek anahtar hamleden sonraki oyun iki farklı "evre" oluşturuyor.

"Deneme" bir tür "yalancı çözüm" olarak da görülebilir ve tematik bir denemeye karşı siyahın yalnızca tek bir savunması olmalıdır.

Bizim problemimizde **1.Sd4?** (2. Af5 tehdidiyle) tematik denemesine siyahın verdiği yanıtlar problemin birinci evresini oluşturuyor:

- a) 1...Kf2 2. Ve5 mat;** (2. Vd4 mat mümkün değil çünkü d4'de beyaz at var.)
- b) 1...Ah6 2. Be7 mat;** (2. Vxh6? Ke6!)
- c) 1...Ac7 2. Va3 mat;** (2. Fxc7? Şc5!)
- d) 1...Fc2 2. Ab5 mat.**

Ancak 1...Kf1'den sonra beyazın mat edebileceği bir hamlesi yok.

Problemin çözümünü sağlayan gerçek anahtar hamle ise **1. Ae5!** (tehdit 2. Af7 mat). Buna siyahın yanıtları ise problemin bu ikinci evresini oluşturuyor:

- a) 1...Kf2 2. Vd4 mat;** (2. Ve5 mat mümkün değil çünkü at bu kez e5'i bloke ediyor)
- b) 1...Ah6 2. Vxh6 mat;** (2. Fe7? Şe6!)
- c) 1...Ac7 2. Fxc7 mat;** (2. Va3+? Fc5!)
- d) 1...Kf1 2. Aexc4 mat.**

Bu problemde 1...Kf2, 1...Ah6 ve 1...Ac7 tematik savunma hamleleri. Beyaz bu hamlelere karşı farklı evrelerde farklı hamlelerle cevap vermek zorunda. Yani, bir evrede çalışan bir mat hamlesi diğerinde işe yaramıyor.

Bunun nasıl bir mekanizmayla sağlandığını inceleyerek bu zengin problemi daha iyi kavrayabilir ve bundan daha çok zevk alabilirsiniz.

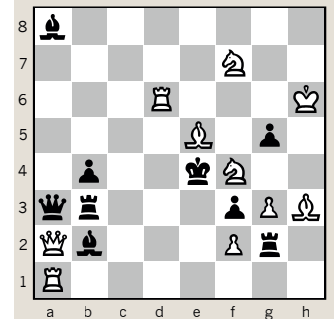
## Ayın Soruları

**Bu ay çözümünü size bıraktığımız ilk soru yine *The Problemist* dergisinin 2017 informal yarışmasında derece almış bir problem:**



**Diyaqram 6**

Kabe Moen  
*The Problemist*, 2017  
İkinci Şeref Mansiyonu



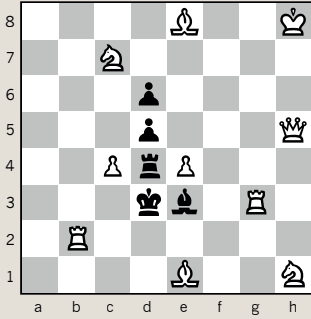
İki hamlede mat.



## Geçen ay sorulan soruların çözümleri

### Diyagram 7

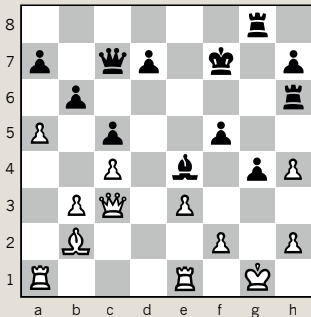
Anatoly Slesarenko  
FIDE Kupası, 2011  
Beşincilik Ödülü



İki hamlede mat.

### Diyagram 8

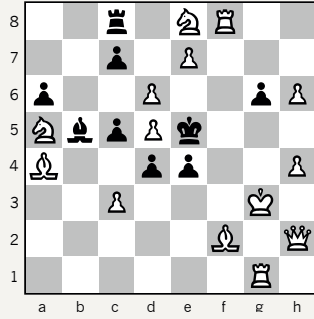
Peter Svidler- Dmitry Andreikin  
Dünya Hızlı Satranç Şampiyonası,  
2018  
Onuncu Tur



Siyah oynar ve kazanır.

### Diyagram 9

Aleksandr Kuzovkov  
FIDE Olimpik  
Kompozisyon Turnuvası,  
2018  
Birinci Mansiyon



Üç hamlede mat.

Çözüm:

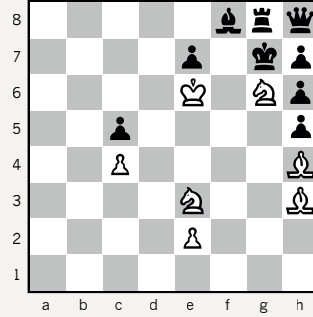
**1.Kf6!**  
(Tehdit: 2.Şh3+ Şxd5  
3.Kg5 mat)

Varyasyonlar:

**a) 1...Fd7 2.Şg2+!**  
Şxd5 3.c4 mat,  
**b) 1...Ff1 2.Şg4+!**  
Şxd5 3.Fc6 mat,  
**c) 1...e3 2.Şf3+ Şxd5**  
**3.Kg5 mat,**  
**d) 1...Şxd5 2.Şf4!**  
**ve 3.Kg5 mat; 2...Fd7**  
**3.c4 mat.**

### Diyagram 10

Victor Syzonenko  
FIDE Olimpik Kompozisyon  
Turnuvası, 2018  
“Övgü”



Beyaz oynar ve kazanır.

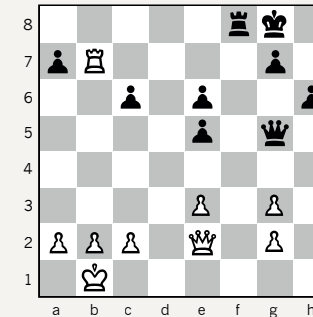
Çözüm:

**1.Af5+ Şxg6 2.Ag7! Şxg7**  
**3.Fg2 Şg6 4.Fe4+ Şg7**  
**5.Fc6 Şg6 6.Fe8+ Şg7**  
**7.Fa4 Şg6 8.Fc2+ Şg7**  
**9.e4 Şg6 10.e5+ Şg7**  
**11.Ff6+ exf6 12.exf6 mat**

Beyazın üç taşını feda ettiği,  
aslında “12 hamlede mat”  
şeklinde de sunulabilecek bir  
etüt.

### Diyagram 11

Haas-Kostenyuk  
43. Satranç Olimpiyatı  
Kadınlar Kategorisi, 2018  
8. Tur/En Güzel Oyun Ödülü



Siyah oynar ve kazanır.

Kostenyuk ünlü “arka sıra zayıflığı”ndan öğretici bir şekilde yararlanıyor:

**24...Vg4!**

**25. Ve1 (25. Vd3 e4!) Vxg3!**

**26. Ve2 Vg4!** ve

beyaz için yolun sonu:  
0-1 (27. Ve1 Vxg2 ve beyaz ve-  
zirinden vazgeçmeden ma-  
tı önleyemez.)

**Bu yazıda sorduğumuz,  
Carlsen’in  
kaçırdığı kazanç yolu  
(Diyagram 1):**

1. Ae8! Ka8  
2. Axc7 Şxc7  
3. Fxh6+ Şxh6  
4. Vxf8 ve  
kalite kazancıyla  
beyaz açık  
bir şekilde üstün.



Magnus Carlsen